

literatura XAVIER ALIAGA

L'escriptora Najat El Hachmi tanca la trilogia sobre els seus orígens rifenys amb 'Mare de llet i mel', la part del tríptic dedicada a la generació de la seua mare després d'haver-se centrat en les novel·les precedents en les figures del pare i la filla. Un relat feminista sobre el masclisme estructural que retalla la dignitat de les dones i empantana les seues vides.

La part difícil de la vida

Mare de llet i mel

NAJAT EL HACHMI

Edicions 62
Barcelona, 2018
394 pàgines

L'escriptora Jhumpa Lahiri (Londres, 1967), una autora que basa el seu operatiu literari a narrar la vida dels immigrants indis en la costa Est dels Estats Units, deia en una entrevista, després de ser interpellada sobre la seua tirada per les històries tristes, que preferia reflexionar sobre "totes les maneres en què les coses poden anar malament, totes les maneres en què alguna cosa pot fracassar, en què podem sofrir alguna decepció". I reblava: "És quelcom a què s'ha enfrontat sempre la literatura: no crec que necessitem els llibres per ensenyar-nos a ser feliços. Ens dirigim a ells per entendre la part més difícil de la vida".

Més enllà dels possibles paral·lelismes, les tres novel·les publicades fins ara per Najat El Hachmi (Beni Sidel, Marroc, 1979) tenen cabuda en la categoria dels llibres que, a més d'ajudar-nos a copsar la complexitat del món global, ajuden a entendre la part més difícil de la vida. Perquè sense algú que ens guie es fa difícil arribar a comprendre l'existència de persones com Fatima, nascuda dona, en un entorn com el Rif castigat pel clima i les mancances materials, marcat per un masclisme alienant que vulnera sistemàticament els drets de les dones i unes estructures familiars ofegoses. Algú que fuig a un país estrany únicament amb un paper amb una adreça escrita que ha de mostrar a tothom. Perquè Fatima no ha anat a l'escola. I no sap llegir.

Mare de llet i mel (un títol preciós) ens il·lustra sobre una d'aquestes vides. I és la cloenda d'un valuós tríptic literari inspirat pels orígens i el periple vital d'El Hachmi i la seua família. Tres novel·les que es poden abordar autònomament però que es retroalimenten i, en certa manera, es necessiten. En realitat, una mateixa història amb perfils diversos, compartimentada pel temps d'escriptura i pel punt de vista.

L'últim patriarca (2008), premi Ramon Llull, era el relat sobre el cicle d'esplendor i caiguda de la figura paterna, el guardià de les essències d'un món rural que té la religió com a excusa del sotmetiment i la castració moral de les dones. El segon llibre, potser el més descarnat i personal, *La filla estrangera* (2015), premi Sant Joan i premi Ciutat de Barcelona, estava centrat en la figura de la filla immigrant que s'integra en la societat d'acollida a través de l'estudi i la lectura però que acaba cedint a la pressió de l'entorn per tornar a les arrels a través d'un casament concertat amb un cosí.

Mare de llet i mel tanca el cicle donant veu a la figura materna, amb un personatge inspirat en la vida de la mare d'El Hachmi. De nou, trobem una figura amb una forta personalitat, però la distància generacional i de vivències entre mare i filla marca decisivament el to de la novel·la, tal vegada més contingut, subratllant la tensió entre l'acceptació a contracor del paper subsidiari que li atorga la condició

teatre

Francesc Foguet parla d' 'Un Diderot multimoral', dirigida per Joan Lluís Bozzo

cinema

El nostre crític Esteve Plantada escriu sobre 'Thelma', un drama psicològic noruec

música

Xavier Aliaga ha escoltat el segon disc de Trau, el lluminós 'Homes i dones del cap dret'

femenina i el seu entorn. Un món i els seus codis que és dibuixat de manera generosa per l'autora, que fins ara intentava defugir "qualsevol tipus de folklorisme". Un canvi de parer oportú, que atorga color i versemblança a la història, que contribueix a fer que el lector s'ubique en les olors, les textures i la psicologia de l'entorn, de vegades no massa allunyada de les mentalitats rurals nostrades.

El Hachmi estructura la novel·la amb una doble línia narrativa: d'una banda, la història narrada en tercera persona sobre la infantesa i joventut de Fatima, una xiqueta singular que "és com un home" per la seua autonomia i els seus conats de rebel·lia. De l'altra, el relat en segona persona, amb un punt curiós d'oralitat, que Fatima fa a les seues germanes contant el periple migratori. Els canvis de narrador atorguen riquesa i diferents registres a la narració. I la juxtaposició de línies temporals serveix per anar completant les peces de la història, en alguns passatges de manera un tant deliberativa (o reiterativa), com si l'autora temera que els lectors ens perdérem els nombrosos matisos de la narració.

En tot cas, cal insistir en el fet que el personatge de Fatima condiona el to del relat. Hi ha un punt de contenció, una voluntat de filtrar el dramatisme que no existia en les altres novel·les, més contundents i expressives. El que se'ns conta, tanmateix, és igualment colpidor. La protagonista és educada en un sistema de convivència extremadament rígid i ofegós per a les dones, pateix abusos que la traumatitzen i se sent permanentment desplaçada, "estrangera". A la casa pairal, perquè no té vida pròpia, ha de compartir l'espai amb multitud de familiars. I quan contrau matrimoni, és "expulsada" de la casa del pare, perquè ha de conviure amb una sogra i unes cunyades receloses que li fan la vida impossible. Amb l'únic refugi dels contactes sexuals a la nit amb un marit que a penes veu i que, més enllà del frec carnal, és un complet desconegut.

Una situació d'asfíxia que desemboca en la difícil decisió de marxar cap a un

Najat El Hachmi

JORDI PLAY

destí incert i hostil, formant part de la primera fornada d'immigrants marroquins que arribaren a Catalunya. Carregada d'una filla que, aviat, descobrirà un món fet de paraules i noves coneixences que la separarà mentalment de la mare.

El lector que entre en l'univers El Hachmi a través de *Mare de llet i mel* potser trobarà estrany que aquella commovedora col·lisió mare-filla s'aborde narrativament de manera epidèmica, amb uns quants traços, després d'una novel·la llarga i exhaustiva. Però aquella era una història que s'havia contat en la novel·la anterior. L'excusa perfecta per tornar enrere i tenir la panoràmica completa d'un projecte literari inestimable i pertinent.

ESDEVENIMENT
de RICARD MIRABETE

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com